

LÁTOGATÓBAN TÖRÖKFALUBAN

K Á N T O R O S Z K Á R

Utaztunk Törökfalú felé: mögöttünk a város zaja, a betonutakra ragadt idegesség. Gondosan megművelt földek mellett, az adai ugaron haladunk át. Onnan közelíthető meg legkönnyebben Utrina, azaz Törökfalú. Csevegiünk, fogynak a kilométerek, mint új előtt a kamrákból az élés, már a Valkai-sort is elhagytuk, elsuhantunk a Halász József Mezőgazdasági Kombinát Május 1. részlege előtt is. Gábor megkérdi, merre is kell lekanyarodni, hiszen nincs útjelző tábla. Ő nem tudja, hogy nem is olyan régen még volt, de belevezett az időbe.

Harminc évvel ezelőtt is könnyű szívvel indultunk el — ketten — Adáról, de gyalogszerrel, mert csak a poros Topolyai út vezetett ezen a tanyavilágon át, toronyiránt, a Bácska szívében levő városba.

Már ott jártunk a partnál — az adai ugar határán —, amikor nyár eleji zápor úgy csapott a nyakunk közé, mint a méregbe jött paraszt szíjas ostorával a lovai közé.

Akkor beszéltem először törökfalusi emberekkel. Azok voltak-e valóban, vagy csak a közeli tanyán laktak, nem tudom már. Ketten ültek a lovak mögött a kocsin, csapkodta őket a zápor, de közben sütött a nap is. Ilyenkor mondják, hogy: veri az ördög a feleségét. A hajtószárat tartó így tisztelt meg bennünket:

— Messze-e, legények?

Mondtuk, gyorsan a koci felé pislogva, hogy bizony messze, mert egészen az adai vögyig megyünk.

— No akkó lépjeteek föl a kocsira — mondta a gyeplőt fogó, s egy szemvillantásnyi időre visszatartotta a lovakat. Fölléptünk. A kocsin levő két vödört gyorsan a fejünkre húztuk, mert esett az eső, pedig csak június porát verte el. Mire Törökfaluba értünk, már csak pásztázó nyoma látszott. Ott azt mondta a szíves gazda, ők

tovább már nem mennek, menjünk mi a barátok lován a kitűzött cél felé.

Akkor láttam valamicskét a faluból. Láttam a kis házakat, hallottam valahonnan az udvarok mélyéből a káráló tyúkok hangját. Csak embert alig láttunk. Dologidő volt.

Hol voltak még akkor a gépek. Legfeljebb egy-két körmös traktor dohogott a határban.

S most bekanyarodunk a pár száz méternyi rossz útra, de néhány döccenő után ismét betonúton vagyunk, benn, a település központjában.

Törökfalu. A térképen, de nem is mindegyiken: Utrina a neve. Ada községhez tartozik, s a vasúti átjárónál lévő jelzőtábla szerint 17 kilométerre van a nagy vérkeringéstől.

A falunak 1350 lakosa van, a háztartások száma 410. Van két kocsmája, és a Nyárfához címzett vendéglője, ahol Homolya Piroska főzi a község határain túl is ismert csirkepaprikást túrós csuszával. Aztán – bocsánat a rendhagyó felsorolásért – van egy cukrászdája, vegyesboltja bútorüzlettel, mezőgazdasági gyógyszertára: bűdös patikája, tejátvevő állomása, egészségháza, József Attila nevét viselő négyosztályos iskolája és szépen berendezett könyvtára, ahol Erzsike könyvtárosnő hetente kétszer fogadja a betűre szomjas, főként fiatal törökfalusiakat.

A faluban egy borbélymester szépíti, szőrteleníti a férfiakat, van egy pék, bognár, kovács, a hentesbolt fél éve zárva. A pap Keviből jár ki a hat évvel ezelőtt épített kis templomba. Van egy újságárusuk, postájuk és helyi hivataluk természetesen. Itt kapom meg a kívánt adatokat Baracscai Károlytól, a helyi hivatal titkárától. Elmondja, hogy a traktorok száma ötven körül mozog, de ennek csaknem kétszerese az autók száma, hogy kombájnból 13 van magánkézen, a kismotorokat pedig már számon sem lehet tartani! A postás szerint a TV-készülékek száma úgy 50 körül mozog. Nem tudja egészen pontosan, mert a közeli Vögypartra (Obornjačára) is ő viszi ki a számlákat.

Gyorsan feljegyzem, hogy két emeletes ház is épült az utóbbi időben: egyet a birtok, a másikat egy magánszemély építette. A Vojvodina és a Severtrans buszai járnak ki ide, s van külön iskolabusz is, amely az általános iskolába járó felsősöket viszi be Adára.

A falu telepítési évét kutatjuk, de sem Nagy Mátyás, a helyi közösség elnöke, e táj szülőtte, sem Baracscai titkár, aki tizennégy évvel ezelőtt került ide tanító feleségével Kuláról (csak néhány évre

terveztek maradásukat, de geészen meghonosodtak), nem tud pontos választ adni.

Úgy tudtam már régebről, hogy a Török vezetéknevű gazdacsalád osztott ki itt házhelyeket. S jött, jött a zsellérnép, kapva kapott az alkalmon, de a gazdák is, mert a kommenciósokat, a kiváló igénytelen munkaerőt így tudták még jobban magukhoz kötni.

A Nyárfához címzett vendéglőben egy idős ember teát iszik. Teát! Valamikor csak a betegek itala volt ez a székfűből, hárslevélből, s ha kapni lehetett, a gypűrózsából, vagyis csipkebogyóból készült lé.

— Októberben töltöm be a 76 évet, Török András a nevem — mondja a bácsi. — Kérem szépen, két Török család volt erre. Én az Albertfia Török Andrásnak vagyok a fia. Apámnak 62 lánca földje volt. Török Sándoréknak 100 láncauk. A járásosztáskor szerezték a földet. No, ők osztották a négykvadrátos házhelyeket. Hű, mennyien jelentkeztek!

— Hányban volt ez?

— Hajja, én azt nem tudom. Én a hatodik gyereknek születtem, de már úgy tudom, hogy testvéreim születése előtt osztották a Törökök a házhelyeket. Régen vót, nagyon régen. Nem emlékezhetek rá, Radványi Tivadarra és Károly Menyhétre, a tanítóimra sem. A Menyhért, az cigány vót. Hat osztált jártam ki nála, meg vót egy év, az ismétlő. Nem bukás vót az, hanem a hat osztásban tanultakat ismétöltük.

— András bácsi, magának mennyi földje volt?

— 27 lánca. Ami meg megmaradt, azt én ráírtam a fiamra. Egy részit, no. De nem akarta ám, mert akkó a Kossuthban könyvelt. Most ő műveli az enyim is. Otthagytá az irodát.

Harminc év alatt akkorát változott a falu, hogy... Hogy? Vajon csak így pusztán leírhatjuk-e a változást, az elmúlt harminc évet? Mert a villanyfény csak 14 évvel ezelőtt gyúlt ki a faluban, az út meg jóval később épült. A birtok terepjárói a nagy sarak idején vargabetűt írva Zentán, Tornyoson és Kevin át közelíthették meg itteni részlegüket.

A falu a mostani határrendezés után igazán izmosodik, szépül.

— Akiknek erre van földje, azok itt is telepednek le a tanya-bontás után. De érdeklődnek a házhelyek iránt messzebbi részekről is — mondja Nagy Mátyás elnök.

— Valamikor itt a faluban hatalmas nyárfák voltak. Miért vág-ták ki őket?

— Már nem voltak jók — hangzik a nyugodt válasz. — Olyan volt azoknak a gyökerük, hogy felnyomták a járdát, de még a ház falát is megemelték.

— És most? Ilyen pusztá marad a főutca?

— Nem. Fenyőfát ültetünk — mondja az elnök.

— Jó az ezen a tájon?

— Jó lesz — mondja, a jelzőt nyomatékkal. — Jónak kell lenni, mert az emberek akarják. Járják ám most már a városokat az itteniek is, és látják azokat a télen-nyáron zöldellő fákat. Hát olyant akarnak... Szeretik az emberek a szépet.

Szeretik, és most telik is rá. És nincs többé látástól vakulásig tartó munka, az órák is pontosan mutatják az időt, hiszen mindenütt szólnak a kis csodarádiók. Ki lehet őket vinni a kertbe is, meghallgatni munka közben az időjárásjelentést, a pontos időt. Meg azt, hogy mi történik Spanyolországban, milyenek a piaci árak Szabadkán, Újvidéken és a messzi Zrenjaninban.

Láttam a régi órákat. Álltak, vagy csak akkor mentek, ha hasra fordították őket. De kit érdekelt akkor a pontos idő? A béres akkor pattant fel a priccsről az istállóban, amikor még fönt voltak a csillagok, de a vacsoracsillag vagy a sejtelmesen világító hold mutatta hazafelé az utat, és még akkor sem gondolhattak a lefekvésre, mert hátra volt az itatás, egy-egy elszakadt lószerszám megjavítása, a másnapi útra a kocsi tengelyének kenése.

— Száz év alatt nem fejlődöttünk mi annyit, mint harminc év alatt.

— Hát van százéves a falu?

— Annyi biztosan van. Mert a régi öregek mesélnek arról, hogy betyárok is jártak erre. Meg amikor 69-ben ástuk a helyi hivatal székházának alapját, házhelyre bukkantunk. Nagy pince volt alatta. Tán igaz is, hogy betyárok jártak erre, a pincében bujtatták el őket egyszer-másszor.

A Törökök leszármazottjainak vagy maximumjuk van, vagy annál csak valamivel kevesebb. Az elmúlt években a volt zsellérek utódai szépen gyarapították földjüket. Úgy mondják, hogy átlagban tíz-tíz holdnyi szántóval rendelkeznek a háztartások.

A falu rendezésére szívesen kinyitják a pénztárcát. Lám, most is megszavazták az öt évről szóló helyi járulékot, amelyből felépítik a bekötő betonutat, felújítják a villanyhálózatot, és 25 millió régi dinárért sporttelepet létesítenek. Fontosnak tartják az ifjúsági otthon rendbe hozását is, mert innen nem mennek el a fiatalok, sőt az

a néhány iskolát végzett is (sajnos, az ujján megszámlolhatja az ember, hogy hány) visszatért. Külföldre sem vágytak el eddig. Itt a vágyak végállomása egyelőre a föld, a szép ház és a korszerű lakberendezés.

A gyerekek elvégzik a nyolc általánost, de vajon mi lesz utána? Igénylik-e majd a föld megműveléséhez szükséges nagyobb tudást? Igaz, sok-sok mindenben túlhaladták e téren őseiket, apáikat, hiszen értenek a gépekhez, könnyen megtanulnak motort, autót vezetni, magabiztosan ülnek a traktor és a kombájn nyergében, de vajon ezen túlmenően bekövetkezik-e majd a „nagy fordulat”? Reméljük, hiszen a könyvtár szinte minden évben bővül, kora reggel már kapható az újság, a tévé behozza a szobákba a színházat, a mozit, egy-egy tudományos előadást. De eljönnek ide a lelkes amatőr színészek is.

Most fordítsuk vissza az idő kerekét. Látogassunk el Nagy Antal bácsihoz, aki a századfordulón itt született Törökfaluban. S mondja is az ágyban fekvő, beteges ember:

— Fiam, viszem, hordom magammal e század népét.

Négyen voltak testvérek: két „gyerek” és két lány. Ma már egyik sem él. Antal bácsi pelyhedző állal megjárta az első világháborút is, ahol egy százados pucérja volt, s vitte annak csomagjait, mint a terhes számár.

— Tizennyócba keveredtem haza. Nagy zavargások vótak akkó, két gépfegyvert állítottak fel a falu végibe. Mert olyan emberek gyűttek ide, akiknek píz köllött vóna. Ami nekünk se vót. Olyanok vótak, hogy még az asszonyok ingjeit is evitték. No akkó mi őrséget állítottunk fő. Aztán végképp vége lett a háborúnak, de nem a szegény nép háborgásának... Én a Csúzdi András hó átam el szógálni. Akkó mán itt vótak a katonák, oszt a Csúzdi kocsiján köllött a tiszteket hurcolásznom... Szegény nép élt erre. Az vitte valamicskére, aki nem kocsmázott, hanem rongyoskodott... Máma, van minden. Hítel a banktú, a gúnyára, a házra, meg mindenre.

Szegény volt a nép, s annak lett valamije, aki rongyoskodott, aki... Nincs tovább.

— Mijük is volt, amikor feleségével egybekeltek?

— Ingem, gatyám meg egy lajbim vót. Béreskedtem meg napzámba jártam. Nyóc élő gyereket szült az asszony, két kislány meghalt... A házat magam építettem, de a kemencét is meg a rakott sporhetot. Sokat kínlódtunk. Jártak ide ki okosítani a népet a jó emberek, a Halász József, akiről a birtokot elnevezték, meg a

Spang Jóska, aki az orosz fronton veszett el. Nálam meg a Bozsóki Palinál gyüttünk össze. A fődosztásról, a zsíros parasztokrul beszélgettünk... A magyarok idején kigyüttek ide a csendőrök, hogy megfenyítsék a népet. A Tóth Károlynak úgy elverték a talpát, hogy most is emlékszik rá. Verték a népet. Ahhó értettek, mer nyújtófával kötötték gúzsba az embert, oszt akkó verték. Négy csendőr meg négy rendőr... A milicisták mások. Meg más ám a világ. Én még pacsirta gyerek voltam, mert a borozdában születtem. Apám korán elhalt, csak három és fél elemit jártam ki, mer öregapám elállított szógáni. A fődosztáskor öt és fél hold földet kaptam. Én, akinek semmije se volt a gyerekeken meg a két kezén kívül. Itt nagyon jó ment a fődosztás, örültek az emberek... Most van egy lánc földem meg fél hód kertem. Nekem elég. Mi köll má nekem? Legyen liszt, vág hassunk egy disznót. Nekem meg az aszszonynak mi köll még? Tán a jobb egíssig. No az köllene.

Bakos Sándor is a falu szülöttje, 56 éves magántermelő, 10 hold földje van meg traktora. Ő lenne a fentiekben említett átlag? Nem, mert sok minden renahagyó Bakos Sándornál. Rövidesen harminc éve lesz, hogy belépett a pártba, agronómus katona fia van. Nyomban azt kérdem, hogy miért is taníttatta a fiát, mennyibe is került az.

— Taníttattam a gyereket, mert nekem is jól jött volna a több iskola. Mert én csak négy osztályt jártam. A fiam itt a faluban kijárta az öt elemit, aztán Keviben és Tornyoson a többit. Utána következett az adai mezőgazdasági iskola, majd az újvidéki egyetem. Még 10 hold földet vehettem volna azon a pénzen, amit a gyerek iskoláztatására költöttem. Többe került volna, ha a Halász József kombináttól nem kap ösztöndíjat, de kapott, és ott hét hónapot már le is dolgozott, mielőtt elment katonának.

Bakos Sándorék hárman voltak testvérek, a napszámos édesapa tartotta el őket, aki a környéken lévő nagygazdánál dolgozott.

— Akkoriban bab, krumpli, aztán megint a bab meg a krumpli étel járta. Néhanapján hús. Volt itt egy bolt, a Julcsa nénié. Anyám elküldött élesztőért, de hogy nem volt, mehettem Adára. Tudja, ugye, mennyire van az ide? — kérdez rám a nyugodtan beszélő ember.

Harminc évvel ezelőtt tért haza hadifogságból. Abban az időben még egy-két holdas „gazdák” voltak a faluban. Száz kecskére jutott egy tehén, s most éppen fordított az arány. Vagy talán nincs is kecske. Úgy mondja, hogy góré sem volt a faluban, csak csu-

kazlak, és a nép összezördült a csumaszedésen: kinek jut több föld, ahonnan felszedheti családjával. Ilyen volt az akkori élet, az új világ építésének kezdése.

— Nagy Istvánnal együtt lettünk párttagok, negyvenhétben. Em-lékszem, Szabó Ida elvtársnő volt a járási titkár. Akkor jött a di-rektíva, meg kell alakítani a helyi népbizottságot. Egy földes szo-bában jöttünk össze, amelynek hűvös volt a földje, olyannyira, hogy fázott a talpunk. Felraktuk hát a lábunkat a székekre meg az asztalra. Mink voltunk a mezítlábas grófok. Így kezdődött. Azóta meg annyi minden történt, de annyi, hogy csak az tudja elmon-dani... Én büszke vagyok a múltra, meg a mára is. Büszke va-gyok a fiamra: tanult embere a falunak meg ő is párttag. Iskolá-zottakból nagyon kevés van errefelé. Most már azon kellene mun-kálkodni, hogy minél többen legyenek és hogy ők okosítsák a népet.

— Sándor bátyám, elégedett-e a mostani élettel? — kérdezem tőle egy kicsit röstelkedve.

— Nem, azt nem mondhatom... Mondok én magának egy me-sét az elégedetlen emberről. No az úgy volt, hogy azt mondták neki, ha magára ölti egy elégedett ember ingét, akkor lesz ő is iga-zán elégedett. Hosszas gyaloglás után ráakadt egy juhászra, aki azt mondta neki, hogy nagyon is elégedett. Erre ő elkérte volna az ingét, de a juhász széttárta a lajbiját, nem volt alatta ing... Hát bizony nem jó az, ha elégedett az ember. Ezt meg kell érteniük sok-szor az elvtársaknak is, amikor valamit véghez akarnak vinni, a nép meg nem akarja mindjárt. Mert meg akarnak győződni min-dennek a jó meg a rossz oldaláról. Ha valamiről bebizonyosodott, hogy jó, akkor aztán már megy minden, mint a karikacsapás. Te-szem azt, a villany bevezetése simán ment, de amikor a vízveze-tékről volt szó, hát... kimondom kereken, én is elleneztem, mert nekem jó vizű kutam volt. Most meg, lám, aranyat ér a vízvezeték.

A falu északi részén, arra a Kevi felé vezető úton csinos új ház. Bilicki Tiborék lakják. A huszonnyolc éves férj, felesége Erzsike és szép szőke kislánya. A fiatalok a falu szülöttjei. Hat és fél hold saját földjük van, de még ugyanennyit árendálnak.

A hirtelen jött szeles időben a jó olajkályha melegében ülnek benn a szobában. Valóban elkel a fűtés, hiszen minket is átjárt a szabadon futó szél.

— Hogyan lehet megélni a földművelésből? — kérdem a fiata-lokat.

— Tavaly ráfizettem a jószágtenyésztésre. Kilencven darab son-

kás disznóm volt meg 9 bikaborjóm. Drága volt a takarmány, olcsó a hús. Nem sok számadással jár megtudni, hogy nem kerestünk sokat. De azért az idén kaptunk valami térítményt, hát jött valami a konyhára. A kombinát újonnan létesült társult munka alapszervezetének vagyok a tagja, a társas termelési TMASZ-nak, amit a termelők alakítottak a kombinát segítségével. Mink a társulásban látjuk a jövőt.

— Milyen mezőgazdasági felszerelése van?

— Apámmal van közösen egy elévültnek számító traktorunk. Van hozzá eke, utánfutó. Korszerűsíteni kellene a felszerelést, de a házra kellett a pénz. Előbb földet szerettem volna még venni, mert volt egy tagban néhány hold eladó jó föld, de hát ház nélkül? Igaz, csak egy szobát lakunk, mert csak ennek a berendezésére futotta, no meg a lenti konyháéra.

Futotta azért másra is, mert van fürdőszoba, mosógép, hűtőszekrény, tévékészülék, rádió, varrógép, amelyen Erzsike asszony varrja a faluban a legcsinosabb ruhákat. És mint mondtam, olajkályha ontja a meleget, amire most a fiatalember azt mondja:

— Elég sokat fogyaszt. Apám szerint a kályha üzemanyagával sokáig lehetne a traktort hajtani.

A földeken lévő munka a férjé, az asszony pedig főz, vigyázza a négyéves Ritát, varr és — társadalmi munkát végez.

Igaz, a férje nem ez utóbbira a legbüszkébb, hanem arra, hogy felesége szépen varr, de a helyi hivatalban már korábban mondták, hogy nagyon lelkes, talpraesett asszonykáról van szó, aki, s nem mellelesleg, a KSZ tagja. Mert Erzsike be akart lépni a pártba!

— Engem érdekelt a párt munkája. Az általános iskolában sokat hallottam a kommunistákról. Nekem az tetszett a legjobban, hogy mindig kiálltak a nép jogai mellett. Kértem, hogy vegyenek fel. Két évvel ezelőtt teljesült a kívánságom. És a pártagnak a köz érdekében kell munkálkodnia. Tehetségem szerint ezt teszem én is. Jelenleg én vagyok a falu szociális bizottságának az elnöke.

— S vannak szociális gondozásra, ellátásra szorulóok?

— Tavalý meghalt a Bazsóné férje, két gyereke volt, a harmadikkal várandós. Rajtuk kellett segíteni. Havonta 970 dinár értékben kaptak segílyt. Mi láttuk, hogy az asszonyra rá lehet bízni, mert ő a pénzt jobban be tudja osztani, mint ha élelmet kapnának. A ház körül könnyebben beteremti a konyháravalót, s aztán a pénzzel másképpen gazdálkodhat... Aztán ott van Tariné három gyerekkel, a Bauer Jolán egy gyerekkel. Vannak idősebbek is, ha nem

is éppen magatehetetlenek, de segíteni kell rajtuk. Rövidesen összeülünk, mert a község teljesen a mi bizottságunkra bízta a falu szociális gondozását, és újra megvitatjuk a teendőket.

Jó hallgatni ezt a fiatalasszonyt. Sugárzik belőle az akarás és az értelem. Okosan szól az útépités kérdéséről meg az iskoláról. Mondja, hogy a falu beszüremlési központ lett, egyre többen jönnek ide, még a tőlük fejlettebb Keviből is többen idevonnék az irányt, de egyelőre az iskola riasztja el őket, mert itt csak négy osztály van, Adára járnak a felsősök.

— Hogyan kezdték az életet, hogyan jött össze a hat és fél hold?

A férj válaszol:

— Hat éve vagyunk házasok. Úgy érezzük, hogy sokat elértünk. Hogyan kezdtük? Az asszony kapott egy láncc földet, kaptunk egykét malacot, kukoricát. Ahogyan mondani szokás, az egyik részről adták a levest, a másiktól a bele való sót. Most a két szobát kellene még berendezni. Talán az idén sikerül is a sonkásokból.

— És a szórakozás?

— Néha elmegyünk a táncrea, de ritkán. A múltkor hajnali kettőig maradtunk ki. De akinek apró gyereke van, aztán jószága is, az szívesebben marad otthon.

Egész éjjel zúgatta a szél a megmaradt nyárfákat a vendéglő előtt. Mégis jó volt az álmom a vendégszobában. Hajnalban már hallottam a szekerek zörgését. Szombat lévén, jöttek a piacra a távoli tanyákról a vasalt és a gumikerekű kocsik. A vendéglőből mindezt látni, látni a szépen megmunkált földeket. Még egyedül voltam, amikor egy szekér állt meg, a rajta ülő kiáltott egy nagyot, hogy kell-e a kakas meg a tyúk. Piroskát kellett hívni, s már jött is. Az ismerős gazda azt kiáltja a kocsiról:

— Hét kila van bennünk.

— Sok lesz az, nem? — emeli meg Piroska az egy pár szárnyast.

— A mérleg annyit mutatott otthon.

Lemérik. Nincs az egy párban öt kiló sem. De hát ki tudja, hogy az a mérleg mikor volt ellenőrzésen. Baj, harag azért nincs, de van egy ital a szép kakasért, s azt esszük majd ebédre.

Elindulok a napsütésben a falu központja felé. Látom, hogy a birtok raktára felől már jön Nagy Mátyás, a helyi közösség elnöke. Megetette bizonyára a jószágokat, megborotválkozott, elindult be a faluba. Nagy nap lesz ma, mert a helyi közösség bérbe adja

tizen-egynéhány hold földjét. Árverés lesz tehát. A holdankénti kiáltási ár 2600 dinár.

Magyar Szót és cigarettát veszek az újságárusnál. Sokféle cigaretta van, az olcsótól a legdrágábig. Nem az egy pakli dohány járja vagy a finánc nem látta dohány, mint valamikor.

A falu nyugati, földekre néző végénél két teherautó. Rakományuk: szerbiai borjak. Šabac környékéről hozták ide. Valaki azt mondja, hogy ezen a napon ellepték a viszonteladók a piacot. Összevásárolták a tyúkokat, a kakasokat. A tojás darabja 60 para.

Az adai Bíró László szabó 19 éve jár ki ide.

— Megszoktam. Volt úgy, hogy megszüntették itt a piacot, de aztán újra föléledt. Az olcsó holmik kelnek el. Most a zöld és a kék nadrágnak van keletje.

S már jön is egy sovány legény, aki drágállja a 110 dináros kék nadrágot, s mondja, hogy azt ő Zentán 90-ért is megkaphatja. No de hát azért be kell utazni Zentára.

A becei halgazdaság embere egy nagy műanyag edényben halat hozott. Már gyújthatja is be a kocsimotort, mert áruja gyorsan elkelt. A piactér kicsiny, de betonasztalokkal beépített, ahol veteménymagokat, almát a horgosi homokvidékről, törött paprikát, kefét, tojást és szárnyast kínálnak. Egy gölöncsér NS rendszámtáblás autóval jött, talán éppen Temerinből, a Vas-féle fazekasüzemből. Most a csibeitató a legkelendőbb meg még mindig a szép, mázas köcsögök.

A napos oldalon Nagy Mátyás járkál az adai kertésszel. Kijelölik a fenyőfák helyét. Fél óra sem telik el, az egyik ember már ássa a fenyőknek a gödröt. A másik oldalon, ahol betonból a járda, nyilván azért, mert az a hűvös oldal, még mindig vesződnek egy nyárfa hatalmas gyökerével.

Nem sok idő múlik el, amikor az elnök az egyik kocsmá felé veszi az irányt. Ott van már Baracskaai titkár is, megérkezett a zöld terepjáróval. Elindulnak a bérbeadandó földek felé. Megy utánuk vagy negyven ember. Egy legényforma viszi az ölmérőt, olyan az, mint egy szétterpesztett gólyaláb vagy mint egy nagy körző. Megkezdődik az árverés. Egy ember csak egy holdat bérelhet a közösségből. Az első hold 3000 dinárért „kel el”. Az emberünk elégedett. S elégedett lehet a nagy közösség is, mert ezeket a földeket néhány nap múlva már fölszántva, elboronálva látni. Itt nem marad egy talpalatnyi föld sem megmunkálatlanul. Jöhetnének ide szorgalmat és a föld megmunkálását tanulni olyan vidékekről, ahol

— halljuk és olvassuk — parlagon hagyják a földeket. És láttuk már az elültetett fenyőfákat is, bőven megöntözték a tövüket.

Ám még mindig ez a szombati nap a búcsúzás napja. Egy kislány feszíti ki a gumit a kerítéshez és a ház előtti fához. Jöttömre levenné a gumit, de intek: kikerülöm majd. Ez a városban kitalált gyerekjáték, a lányok játsszák csak, itt is meghonosodott.

— Hát az iskola? — kérdem Perdi Zsuzsikát.

— Mára szombat van — mondja. Benn az udvarban ugat, rázza a láncot a kutya, jön anyuka is.

— Mi szeretnél lenni, Zsuzsika?

— Varrónő — mondja a kis hatodikos.

— Jobban is tanulhatna — mondja elnéző mosollyal a mama. Semmi feddés, semmi röstelkedés a hangjában.

— És miért varrónő?

— Hát... az...

Könnyű szívvel jöttem Törökfaluba, mert tudtam, hogy szívesen fogadnak az itteni emberek. Bizonyos voltam afelől, hogy mindent elmondanak nyíltan, őszintén, ami szívüket nyomta vagy nyomja ma is. Elmondják vágyaikat, mint Antal Sándor, a huszonkilenc éves traktoros, aki utazni szeretne, látni egy-egy darabot a meszezebbi világból. Úgy vélekedett munkaköréről, hogy az olajos, poros, de jó. Mert ott az ember munkáját nézik, nem azt, hogy ki kicsoda.

Perdi Zsuzsika egyelőre csak varrónő szeretne lenni. Ez sem csoda, hiszen a Bagat varrógépgyár előadója 18 hallgatója számára éppen most fejezte be a varrótanfolyamot. De csak eddig szeretnének eljutni a Perdi Zsuzsikák? Jó, hogy van villany, vízvezeték, majd megépül a darabnyi bekötőút, megnőnek a fenyőfák is, de az emberek okosításában elérték-e a kívánt szintet? Lehetne-e még többet tenni ennek érdekében? Ha semmi másért, csak azért, hogy ezek a mindenre kész emberek szellemi nívója is felemelkedjen arra az átlagra, amit harminc vagy ennél kevesebb éve anyagilag elértek.

S most úgy megyek el innen értem jövő barátaimmal, hogy még visszatérek, talán majd legközelebb könnyebb szívvel távozom, mint most. Bízom abban, hogy nem kell erre sokat várnom, vagy ha nem én jövök, hanem más, aki majd ismét faggatni fogja az embereket, s annak is olyan szépen és okosan válaszolnak. A Zsuzsikák és társaik további sorsáról ott a szépülő Törökfaluban.